

Kapitel 4. Undervisningsaktivitet: Mysterium: Hvad skete der med familien Pitt? Og hvordan gik England fra at være en småstat i udkanten af Europa til et verdensimperium?

Klassetrin: Fra 6. klasse til gymnasiale uddannelser

Omfang: 2 lektioner

Organisering: Gruppearbejde med afsluttende plenumsamtale

Forløb: Mysteriet kan indgå i forløb med fokus på imperialismen og The Rise of the West eller et socialhistorisk forløb med fokus på historiske aktører og deres handlerum.

Begrundelse for valg af indhold

I mysteriet om familien Pitt, og om hvordan England i perioden fra slutningen af 1600-tallet til 1800-tallet udviklede sig fra en småstat i udkanten af Europa til et verdensimperium, er sammenhængsforståelse med flerperspektivet i fokus. Fortællingen præsenterer en særdeles handlekraftig aktør, som udfordrer det klassesamfund og dermed handlerum, som han i 1653 fødes ind i. Thomas Pitt og hans efterkommere er i høj grad subjekter i eget liv, på samme tid historieskabte og historieskabende. Parallelt med den personbårne fortælling er fortællingen om Englands udvikling til Storbritannien og de spæde skridt mod den imperiestatus, som fortsat er en del af den britiske selvforståelse, selvom Storbritannien ikke længere, som i begyndelsen af 1900-tallet, hersker over 25 % af verdens landmasse og befolkning. Eleverne møder i mysteriet således historiske personer, som søger at navigere i en verden, som er fremmed både for aktørerne selv og for eleverne. Disse aktører er eksemplariske ift. at vise, at livsbanen er noget, der skabes af strukturer men i høj grad også af aktører. Mysteriet fortæller om en periode, hvor en række af nutidens aktuelle samfundsproblematikker, som fx de langstrakte konsekvenser af vesteuropæisk imperialismen, tager sin begyndelse.

Narrativet omhandler temaer som social opstigning, opportunisme, monopolisering, konservative indiske fyrster, udvikling i våbenteologi og et særligt konstruktivt samarbejde mellem en stat og dens købmænd. Mysteriet kobler gennem et mikrohistorisk greb den lille personbårne historie til den store og understøtter elevernes sammenhængsforståelse, særligt flerperspektivet ved sin inddragelse af *det fremmede*, *antideterminisme* og *årsager* som et samspil mellem aktører og strukturer.

Da mysteriet indeholder mange forskellige potentielle årsagsforklaringer, er det muligt at foretage valg og fravalg af delperspektiver, afhængigt af elevernes niveau, og således reducere antallet af brikker, som eleverne skal forholde sig til. Ligesom fx gymnasielæreren også kan fjerne nogle af

de mere forklarende brikker eller dele af brikkerens indhold, hvor hun vurderer, at eleverne selv bør kunne komme frem til (slutte sig til) en fortolkning. Et eksempel på sidstnævnte er fx “Ved oprettelsen i begyndelsen af 1600-tallet får Engelsk Ostindisk Kompagni privilegiebrev af kongen og senere monopol på handlen i Indien, og det er således ikke tilladt for privatpersoner at drive handel udenom kompagniet”, hvor sidste del af sætningen kan udelades.

Mysteriet i praksis

Det samlede materiale består af 50 brikker og henvender sig til de ældste elever. Ved at fravælge brikker (læs: perspektiver), kan det forenkles, så også elever i grundskolens 6. klasse kan arbejde med det. Brikker med engelske citater findes i en omskrevet version på dansk placeret under den engelske version i udprintningsarket. Disse kan anvendes som alternativer afhængigt af elevernes niveau.

Når mysteriet skal bruges, printes det ud i det antal, der svarer til antallet af grupper i klassen. Vores anbefaling er, at grupperne ikke er større end fire elever pr. gruppe. Det er vigtigt, at alle kan komme til orde i gruppearbejdet med de konkrete brikker. Hver gruppe modtager en kuvert med de udklippede brikker.

Fase 1

Eleverne modtager brikkerne klippet ud og lagt i en kuvert.

Fase 2

Eleverne præsenteres for de overordnede undersøgelsesspørgsmål, som de skal forsøge at besvare: Hvad skete med familien Pitt? Og hvordan kunne England udvikle sig fra en småstat i udkanten af Europa til et verdensimperium? Læreren instruerer dem i, at der kan findes forskellige typer af svar på mysteriespørgsmålet, og at elevernes første opgave er at danne sig et overblik over brikkerne.

Fase 3

Grupperne starter med at danne sig et overblik over materialet. Typisk vil det ske ved, at de i et mysterium som dette, der både indeholder en lille personbåren historie og en stor strukturel historie, kategoriserer de forskellige brikker i disse to kategorier. Det er en del af øvelsen (håndtering af historisk indhold), at eleverne selv skaber overblik over materialet uden lærerindblanding. Der er ikke krav om, at alle brikker skal anvendes, og eleverne kan lægge brikker til side, som de vurderer irrelevante for besvarelsen af mysteriespørgsmålet.

Fase 4

Grupperne vil derefter typisk søge at skabe et tidsmæssigt overblik over brikkerne. Ikke alle brikker indeholder årstal, hvorfor der vil være brikker, som ikke umiddelbart lader sig placere i en tidslinje. I denne fase kan læreren gå rundt blandt grupperne og spørge ind til deres proces. Det vil være hensigtsmæssigt for læreren, hvor hun finder det nødvendigt, både at stille spørgsmål til indholdet og til elevernes metode – altså hvordan de er kommet frem til deres løsningsforslag. Det kan dels fungere som hjælp for de elever, der har brug for det, og dels give læreren indblik i elevernes tankeprocesser undervejs i arbejdet.

Fase 4b

Læreren kan, hvis hun ønsker at udfordre eleverne yderligere, bede dem kategorisere brikkerne efter årsforklaringer til spørgsmålet om, hvordan England kunne udvikle sig til et imperium. Fx i økonomiske, teknologiske, politiske og kulturelle årsagsforklaringer.

Fase 5

Når alle grupper oplever at have bud på de overordnede spørgsmål, afsluttes gruppearbejdet, og læreren faciliterer en fælles samtale om, hvad grupperne er nået frem til, hvilke spørgsmål der opstod undervejs, og hvordan de nåede frem til deres bud på svar.

Hjælpe spørgsmål

Læreren har mulighed for undervejs i elevernes gruppearbejde at gå rundt til de forskellige grupper og stille en række hjælpe spørgsmål. I mysteriet om familien Pitt og Englands udvikling til verdensimperium kan sådanne hjælpe spørgsmål fx være:

- Hvorfor tror I, at der bliver udstedt en arrestordre på Thomas Pitt?
- Hvordan bliver Thomas Pitt pludselig i stand til at komme i parlamentet, og hvilken sammenhæng kunne der være mellem hhv. arrestordren og hans sæde i Underhuset?
- Hvilke forpligtelser medfører samarbejdet mellem fyrster og købmænd?
- Hvordan kunne man blive en del af den politiske magtelite i England i 1700-tallet?
- Hvordan kunne Thomas Pitts efterkommere ende som medlemmer af Overhuset/premierminister?
- Hvorfor var det netop englænderne, som endte med at bide sig fast i Indien? Hvilke oplysninger giver brikkerne om, hvad de øvrige europæiske fyrster er optagede af i perioden?

- Hvilke forklaringer kan I i materialet finde på, at englænderne kunne komme til at dominere i et område, som både var geografisk langt større og mere befolkningsrigt end England?
- Hvilke spørgsmål er opstået undervejs i jeres arbejde, som I endnu ikke har svar på?

Det er vigtigt, at eleverne arbejder med brikkerne som spor til det narrative, som de forsøger at skabe, og begrundet deres forklaringer med afsæt i det konkrete materiale. Andre af lærerens hjælpes spørgsmål bør således være knyttet specifikt til elevernes metodekompetencer, altså at der spørges ind til, hvordan eleverne ved det, de ved. Det kunne bl.a. være: Hvilke spor giver brikkerne jer om, hvorfor der udstedes en arrestordre på Thomas Pitt? Hvilke spor har I, som kan forklare, hvordan en søn af en skolelærer ender i parlamentet? Hvad kan han have gjort, som giver ham denne plads? Hvilke spor kan fortælle om, hvordan Thomas Pitt bruger sine penge?

Ift. proces- og kompetencemodellen bevæger eleverne sig i denne aktivitet frem og tilbage mellem faserne, når de arbejder med deres spørge-, metode og orienteringskompetencer samt deres kompetencer til håndtering af historisk indhold. De overordnede spørgsmål er givet på forhånd, men da narrativet indeholder tomme pladser, vil der opstå spørgsmål undervejs i elevernes arbejde med materialet. For at kunne komme med kvalificerede bud på svar på spørgsmålene, må eleverne gøre brug af de informationer, som brikkerne giver dem. De inviteres i materialet til at forholde sig til andres fortolkninger og til selv at konstruere fortolkninger. Det konkrete materiale er dels primært kildemateriale og dels udklip fra fremstillinger om henholdsvis familien Pitt og Englands vej til verdens imperium. Eleverne arbejder således med tolkning af repræsentationer af fortiden, når de søger at besvare mysteriespørgsmålene om, hvad der skete med familien Pitt, og hvordan England endte med at være et imperium.

Mysterium

Hvad skete med familien Pitt? Og hvordan blev England til et imperium?

Gengiv familien Pitts historie, og diskuter, hvilken udvikling i det engelske samfund denne familiehistorie afspejler.

<p>“Folk herude dør som fluer, selvom det er et godt sted at tjene penge.” – Ukendt fransk mand i et brev i slutningen af 1700-tallet.</p>	<p>Thomas Pitt bliver født i 1653 under beskedne kår som anden søn af skolelærer John Pitt og hans hustru Sarah Jay.</p>	<p>Thomas Pitt kommer til Indien med Britisk Ostindisk Kompagni (1673).</p>	<p>Ved oprettelsen i begyndelsen af 1600-tallet får Engelsk Ostindisk Kompagni privilegiebrev af kongen og senere monopol på handlen i Indien, og det er således ikke tilladt for privatpersoner at drive handel udenom kompagniet.</p>
<p>I 1687 bliver Thomas Pitt idømt en bøde på 1000£, som dog reduceres til 400£.</p>	<p>Europæiske købmænd får mulighed for at købe statsobligationer (1700-tallet).</p>	<p>“Krig til søs er købmandsaffærer og ikke noget, som bekymrer konger eller giver dem prestige.” – Den indiske fyrste Bahadur Shah i begyndelsen af 1600-tallet.</p>	<p>Mange indiske købmænd bliver i 1600-tallet rige på den voksende udenrigshandel, men de kan ikke, som deres europæiske kolleger, investere deres penge i staten i form af statsobligationer.</p>
<p>Bank of England oprettes i 1694 af købmænd.</p>	<p>1776-1783 amerikansk uafhængighedskrig.</p>	<p>Thomas Pitt bliver i 1699 udpeget til guvernør i Madras.</p>	<p>De europæiske fyrster bruger enorme formuer på at bekriige hinanden i Europa og på de oversøiske territorier i 1700-tallet.</p>
<p>Thomas Pitt køber en usleben diamant for 20.400£ af en indisk købmand (1701).</p>	<p>Thomas Pitt gifter sig i 1679 med Jane Innes.</p>	<p>Thomas Pitt sælger en 141 karat “pude”-diamant til Phillip II af Orleans for 135.000£. Diamanten indgår senere i de franske kronjuveler. I 1791 vurderes diamanten til en værdi af 480.000 £.</p>	<p>Det Britiske Ostindiske Kompagni får ret til at indsamle skatter i store dele af Indien (slutningen af 1700-tallet).</p>

<p>Thomas Pitt sidder i 1689-95 for første gang i det engelske parlament.</p>	<p>Robert Pitt skriver i 1701 til sin mor: "Takket være min faders assistance besidder jeg en post, som giver al den tillid, kredit og kapital, som nogen mand i Indien kan ønske sig."</p>	<p>Det Ostindiske Kompagnis domstol i England sender ordrer om, at Thomas Pitt skal tages i forvaring på fortet i Madras, indtil han kan komme med næste skib til England (d. 24. februar 1675).</p>	<p>Thomas Pitt returnerer til England (1681).</p>
<p>20. februar 1682 forlader Thomas Pitt igen England ombord på The Crown.</p>	<p>Den 15. februar 1682 udstedes i England en stævning mod Pitt.</p>	<p>"We would have you secure his person (Pitt) whatever it cost to the government [...] Be sure to secure him, he being a desperate fellow and one that we fear will not stick at doing any mischief that lies in his power", skriver Det Ostindiske Kompagnis domstol i 1682 til Hedge, som er kompagniets mand i Madras.</p>	<p>De indiske købmænd udvider i 1700-tallet deres handelsaktiviteter, og det gør dem sårbare. I krisetider risikerer de at tabe deres penge og gå konkurs.</p>
<p>William Pitt den ældre bliver som barn sendt til Eton, hvor han trods dårligt helbred lærer at ride og "take his port wine"* og vigtigst af alt, her etablerer han venskaber med sønner fra særdeles politisk indflydelsesrige familier.</p> <p>*"Take his port wine". At drikke portvin i små slurke eller med andre ord at lære at begå sig i de højere sociale lag</p>	<p>Det Engelsk Ostindiske Kompagni ledes fra London. Årligt sejler mellem 20 og 30 skibe mellem England og Indien.</p>	<p>I 1682 skriver Det ostindiske Kompagnis domstol til Hedge, som er kompagniets mand i Madras. De vil have Hedge til at tage Pitt i forvaring, uanset hvad det kræver, da Pitt iflg. dem er en desperat fyr, som vil gøre, hvad der står i hans magt for at slippe for følgerne af sine handlinger.</p>	<p>"These native governors (Subedars and Nawabs) have the knack of tramping upon us and extorting what they please of our estate from us ... they will never forbid doing so till we have made them sensible of our power." Thomas Pitt (1699).</p>
			<p>"Disse indfødte guvernører (subedarer og nawabs) har evnen til at trampe på os og afpresse, hvad de vil af vores ejendom fra os... de vil aldrig forbyde det (læs: afholde sig fra at gøre det), før vi har gjort dem opmærksomme på vores magt." Thomas Pitt (1699) (oversat af forfatterne)</p>

De europæiske købmænd spreder deres investeringer på flere investeringsformer.	Robert Pitt (1680-1727) gifter sig med den højadelige Lady Harriet Villiers.	William Pitt den ældre (1708-1778) har adskillelige politiske embeder, og han opnår at blive adlet, da kongen tildeler ham titlen (første) Jarl af Chatham.	“Da så mange af vore adelige og velhavende familier er blevet løftet af handel, så er det rigtigt og kan ikke være anderledes end at yngre sønner af lavadelige familier, ja fra aristokratiet selv, er søgt tilbage til den kilde, hvorfra de kom og er blevet købmænd.” – Daniel Defoe 1727, engelsk forretningsmand, journalist og forfatter.
Byen Madras er udgangspunktet for europæernes involvering i Indien og det engelske kompagnis østlige hovedkvarter.	Det Britiske Parlamentets overhus bestod udelukkende af højadelige personer, mens underhuset blev domineret af lavadlen.	William Pitt den yngre er premierminister under krigene mod Frankrig (kolonikrigen) – han udnævnes i 1783.	De engelske købmænd lader sig beskatte og investerer kapital i statsobligationer, mens den politiske elite fører en udenrigspolitik, som tilgodeser købmændene og hjælper dem med at vinde markedsandele.
Den politiske magt i England ligger hos godsejerne.	I 1857, efter et indisk oprør, bliver kompagniets besiddelser formelt en del af det britiske imperium og får kolonistatus.	Thomas Pitt bliver udnævnt guvernør i Madras for en femårig periode og begynder umiddelbart efter at opruste St. George fortets militær (1697/98).	I 1680'erne indleder stormogulen Aurangzeb et felttog. Han er rig nok til at føre krig i de 20 år, som det tager ham at gøre mogulerne til herre over hele Indien uden at behøve at gøre købmænd til politiske medspillere.
Syvårskrigen 1756-1763.	Den spanske arvefølgekrig 1700-1713.	Den østrigske arvefølgekrig 1740-1748.	1754-1763 britisk-fransk kolonikrig i Amerika.

<p>William Pitt gifter sig d. 16. oktober 1754 med Hester, som var født baronesse.</p>	<p>Skotland indgår i 1707 i politisk union med England og Wales, og Storbritannien etableres hermed.</p>	<p>Indbyrdes rivalisering i Europa er med til at udvikle den militære teknologi, strategi og taktik.</p>	<p>Thomas Pitt slår sig i 1680'erne ned i et af Londons fine kvarterer. Han ejer flere heste og spiser god mad, gerne fire retter hver dag, hvortil han drikker dyr fransk vin.</p>
<p>Vedtagelsen af <i>The Navigation Act</i> i 1651 sikrer, at kun engelske skibe kan transportere varer til England.</p>	<p>Sidste halvdel af 1600-tallet præges af en række søkrige mellem England og Holland.</p>	<p>I 1750 kunne veludrustede europæiske soldater klare en talmæssigt overlegen fjende takket være moderne geværer, feltkanoner og en streng disciplin, der gjorde hæren til en slagkraftig enhed.</p>	<p>Det britiske ostindiske kompagni forsøger i perioden 1680-1700 at få magten over deres eget område i Bengalen og handelsfriheder, men ender med ydmygt at måtte bede om fred for ikke at blive smidt ud af Indien.</p>

Litteratur

Folkersen, H. (2015). *Det Britiske Imperium - fra Englands ekspansion til Commonwealth*. Aarhus: Systime.

Ford, D.N. (2003). *Thomas 'Diamond' Pitt (1653-1726)*. <http://www.berkshirehistory.com/bios/tpitt.html> (hentet 14.01.22).

Mentz, S. (2013). "Europas vej til verdensherredømme – The Rise of The West". I U. Grubb, B. Holten, L.D. Kyng m.fl. (red.), *Europa og de andre – Historie på tværs*. København: Gyldendal: 53-70.